

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ που είχε αρχίσει στα 1905 ολοκληρώθηκε στα 1917. Και το περίεργο είναι ότι η άφορμή που δόθηκε για την ολοκλήρωσή της δεν έγινε στην αρχή αντιληπτή ούτε από τις ίδιες τις επαναστατικές δυνάμεις που ωστόσο δεν είχαν πάψει, από τα 1905, να βρίσκονται σ' ενέργεια και σε συναγερμό. Τα πολύ μεγάλα γεγονότα, όταν φτάνει η ώρα τους, σημειώνονται πολύ λιγότερο με την πρωτοβουλία εκείνων που είναι ταγμένοι να τα προκαλέσουν και προορισμένοι να ωφεληθούν, και πολύ περισσότερο μέσ' στο ιστορικό κενό που το προκαλεί ή ξαφνική και ανεξήγητη απουσία εκείνων που θάπρεπε ν' αντιδράσουν και που είναι προορισμένοι να καταστραφούν. Το Μάρτιο του 1917, στη Ρωσία και ειδικώτερα στην Πετρούπολη, επικρατούσε ένα κενό. Ἡ κυβέρνηση ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτη. Το κράτος είχε χάσει τὸν ἑαυτό του. Ἔτσι, οἱ διαμαρτυρίες καὶ οἱ κατάρεις που ἄρχισαν ἀπότομα, χωρὶς καμιά πολιτικὴ καθοδήγηση, ν' ἀκούγονται στὶς οὐρὲς τῶν πολιτῶν μπροστὰ στὶς πόρτες τῶν ἀρτοποιείων, ἔριξαν μέσα σὲ λίγες μέρες ἕνα κράτος που εἶχε κρατηθεῖ αἰῶνες.

Οἱ μεγάλες στρατιωτικὲς ἡττες τοῦ 1915 εἶχαν προκαλέσει τὴν ἀτμόσφαιρα μιᾶς ἀλλαγῆς. Τὴν ὥρα ἐκείνη που ὄλοι περίμεναν τὴν ἀλλαγὴ, ἡ Τσαρίνα, ἡ ὑστερική καὶ ὑπερήφανη Γερμανίδα που εἶχε πέσει στὰ δίχτυα τοῦ σατανικοῦ Ρασπούτιν, ἔπεισε τὸν Τσάρο νὰ διαλέξει ὡς δρόμο που θὰ ὀδηγοῦσε στὴν ἀλλαγὴ τὸ « κενό ». Τὸν ἔπεισε ν' ἀναλάβει ὁ ἴδιος, ὁ ἀνύπαρκτος, τὴν ἀρχιστρατηγία, καὶ νὰ παραμερίσει ἀπὸ τὴ διακυβέρνηση τῆς

χώρας τὴν ἔμπειρη γραφειοκρατία, γιὰ νὰ μπεῖ στὴ θέση τῆς ἡ-
ΐδια ἢ Τσαρίνα, ξένη πρὸς τὴ ρώσικὴ ζωὴ, ἀπομονωμένη στὸν
ὑστερικὸ ἑαυτὸ τῆς καὶ παραδομένη μόνο στὶς σατανικὲς εἰση-
γῆσεις τοῦ «ἀγίου» Ρασπούτιν. Σὲ λίγο ὅλοι οἱ ὑπουργοὶ ἀλ-
λάζουν καὶ τὴ θέση τους τὴν παίρνουν οἱ εὐνοούμενοι τοῦ Ρα-
σπούτιν, οἱ τυχάρπαστοι καὶ οἱ ἀνίδεοι. Οὐσιαστικά, τὸ κρά-
τος εἶχε καταλυθεῖ. Ἡ «Δούμα», τὸ νομοθετικὸ σῶμα τῆς συν-
ταγματικῆς μοναρχίας, καθὼς καὶ ἡ γραφειοκρατία, δὲν κατὰ-
φεραν ν' ἀντιδράσουν. Ὁ Τσάρος εἶχε φύγει μακριὰ ἀπὸ τὴν Πε-
τρούπολη κ' εἶχε ἐγκατασταθεῖ ὡς «ἀρχιστράτηγος» στὸ Γε-
νικὸ Στρατηγεῖο, ἐνῶ ἡ Τσαρίνα, κλεισμένη στ' ἀνάκτορα τοῦ
Τσαρσκόγιε, καμιὰ τριανταριὰ χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὴν Πετρού-
πολη, δὲν ἐννοοῦσε νὰ δεῖ κανένα, κ' ἦταν ἀφοσιωμένη στὸν ἰδιό-
τυπο «Θεό» τῆς καὶ στὰ ἄρρωστα παιδιὰ τῆς. Ὁ ὑπουργὸς τῶν
ἐσωτερικῶν Πρωτοποπόφ, ἓνας μισότρελλος, εὐνοούμενος τοῦ Ρα-
σπούτιν καὶ τῆς Τσαρίνας, ἦταν τὸ κύριο πρόσωπο στὴν Πετρού-
πολη. Σ' ὅλα τὰ κρίσιμα στρατιωτικὰ καὶ διοικητικὰ πόστα τῆς
πρωτεύουσας εἶχαν μπεῖ οἱ ἄνθρωποι του, ἄνθρωποι ἀνίκανοι,
καὶ Πρωθυπουργός, ὑστερ' ἀπὸ δική του ἐπίσης ὑπόδειξη, εἶχε
γίνει ὁ πρίγκιπας Γκολίτσιν, ἓνας ἀνύπαρκτος.

Αὐτὴ ἦταν ἡ «ἀλλαγὴ». Κι' ἀπάνω σ' αὐτὴ τὴν «ἀλλαγὴ», ποὺ
σήμαινε τὴν οὐσιαστικὴ ἀνυπαρξία κράτους, σημειώθηκαν οἱ πρῶ-
τες ταραχὲς στὴν Πετρούπολη. Μέσα σὲ δέκα μέρες εἶχαν τὰ
πάντα ἀνατραπεῖ, χωρὶς κανένας νὰ διευθύνει οὔτε τὴν ἀνατροπὴ.
Ποτὲ ἡ μοίρα δὲ δούλεψε τόσο μοιραία. Οἱ στιγμὲς ποὺ ἀνάτρε-
ψαν αἰῶνες ἦταν ὡς «ἱστορικὲς» στιγμὲς τυχαῖες. Τὸ φαινόμενο
αὐτὸ τοῦ «κενοῦ», ποὺ μέσα του κατακυλοῦν οἰκοδομήματα ποὺ
ἔχουν κρατήσῃ ἑκατοντάδες χρόνια, δὲ σημειώθηκε ποτὲ τόσο
χαρακτηριστικὰ καὶ τόσο δραματικὰ, ὅσο σημειώθηκε στὴ Ρω-
σία στὰ 1917. Στὰ 1789, στὸ Παρίσι, σημειώθηκε βέβαια ἓνα
ἀνάλογο φαινόμενο, ὄχι ὅμως καὶ μὲ τόσο χαρακτηριστικὰ κτυ-
πητὸ τὸ ἱστορικὸ «κενὸ». Κ' ἐκεῖ, στὸ Παρίσι, οὔτε οἱ πρῶτοι
ἀνατροπεῖς (οἱ πεινασμένοι, ὅπως καὶ στὴν Πετρούπολη) δὲν
εἶχαν συνείδηση τῆς ἀνατροπῆς ποὺ προκαλοῦσαν, οὔτε τὸ κρά-
τος ποὺ ἔπεφτε δὲν εἶχε καταλάβει στὴν ἀρχὴ τὸ τί γινόταν καὶ
δὲν ἀντιστάθηκε οὐσιαστικά. Λιγότερο ἀπ' ὅλους εἶχε καταλάβει
τὸ τί γινόταν ἡ βασίλισσα Μαρία - Ἀντουανέττα ποὺ δὲν εἶχε
ποτέ τῆς φαντασθεῖ ὅτι ὑπάρχουν στὸν κόσμὸ καὶ πεινασμένοι

άνθρωποι, καὶ πού, ὡστόσο, τέσσαρα χρόνια ἀργότερα, ὅταν μαζί με τὴν ἄγνοια εἶχε χάσει καὶ τὴν ὀμορφιά της, ἀνέβηκε στὸ ἰκρίωμα σὰ μιὰ πολὺ ἔμπειρη καὶ ὑπερήφανη ψυχὴ. Δὲν ὑπάρχει, ὅμως, καμιά ἀναλογία ἀνάμεσα στὴ Μαρία - Ἀντουανέττα καὶ στὴν τσαρίνα Ἀλεξάνδρα Θεοδωρόβνα. Ἡ Τσαρίνα, ὀδηγημένη ἀπὸ τὸ ἀόρατο χέρι τῆς Μοίρας, τραδήχτηκε πρὸς τὸ ἱστορικὸ κενὸ ἢ ἔκανε ἢ ἴδια τὸ κράτος ἀνύπαρκτο. Ἡ Μαρία Ἀντουανέττα συμβόλισε μονάχα παθητικὰ τὸ ἀνύπαρκτο κράτος. Στὴ Γαλλία, ἄλλωστε, τὸ κράτος, ὅσο κι' ἂν ἦταν ἀπὸ ἀδυναμία καὶ ἀναίμια ἀνύπαρκτο, δὲν παρουσίασε τὸ σχεδὸν ἀπόλυτο κενὸ πού παρουσιάστηκε στὴν Πετρούπολη στὰ 1917.

Ἄν εἶχε καταφέρει ὁ ἴδιος ὁ ἐχθρὸς, ἡ Γερμανία, νὰ προκαλέσει με μυστικούς πράκτορες τὴν παράλυση τοῦ κράτους στὴν Πετρούπολη, αὐτὸ θάταν κάτι λογικὰ καὶ ἱστορικὰ νοητό. Ἐχει, ὅμως, ἀποδειχθεῖ ὅτι στὴν παράλυση τοῦ ρωσικοῦ κράτους δὲν εἶχε ἡ Γερμανία καμιά ἀνάμιξη, τουλάχιστον ἄμεση καὶ ἀποφασιστικὴ. Ποιὸς εἶχε, λοιπόν, ἀναμιχθεῖ; Ποιὸς εἶχε δράσει σκόπιμα καὶ ἔνοχα; Κανένας. Ὁ παθολογικὸς καὶ θρησκευτικὰ ἀπλοϊκὸς μυστικισμὸς τῆς Τσαρίνας ἢ ὁ σατανικὸς δυναμισμὸς τοῦ ἐπίσης ἀπλοϊκοῦ Ρασπούτιν, πού δὲν ἐξυπηρετοῦσε ὡστόσο οὔτε αὐτὸς μιὰν ἔνοχη σκοπιμότητα, δὲν ἦταν παράγοντες πού θὰ μπορούσαν νὰ καταλύσουν μονάχοι τους τὴ γραφειοκρατία, τὴ Δούμα, τὴν ἀστυνομία, τὴ θέληση τῶν στρατιωτικῶν ἡγετῶν πού ἀνάμεσά τους ἦταν καὶ κάμποσοι θεληματικοὶ καὶ γενναῖοι, ἂν δὲν εἶχαν καταλυθεῖ οὐσιαστικὰ οἱ δυνάμεις αὐτὲς μ' ἓναν ἀόρατο τρόπο, ἂν δὲν εἶχαν ἐσωτερικὰ ἀπαρνηθεῖ τὸν ἑαυτὸ τους, πρὶν ἢ Τσαρίνα ἢ ἡ Μοίρα παίξουν τὸ ἰδιότροπο παιχνίδι τους. Στὴ χώρα ὅπου σ' αὐτὸν ἀκόμα τὸ 12' αἰῶνα εἶχαν σημειωθεῖ τὰ πιὸ παράξενα ἱστορικὰ φαινόμενα — ἄνθρωποι ἄγνωστοι εἶχαν στεφθεῖ Τσάροι ἢ εἶχαν καταφέρει νὰ ξεσηκώσουν τὸ λαὸ γιὰ νὰ τὸν ὀδηγήσουν σὲ κάτι τὸ ἀσύλληπτο καὶ ἱστορικὰ ἀδύνατο — ἔφτασε καὶ τὸ ἱστορικὸ κενὸ στὴν πιὸ δραματικὴ του ἔκφραση κ' ἔδειξε ὅτι καὶ μέσ' στὸν ἴδιο τὸν 17' αἰῶνα ὑπάρχει τόπος γιὰ τὸ ἀνεξήγητο μυστήριον.

2. — Ὅπως εἶχε λείψει τὸ κράτος, ἔτσι, στὶς λίγες μέρες τοῦ Μαρτίου 1917 πού χρειάστηκαν γιὰ νὰ διαπιστωθεῖ καὶ ἀντικειμενικὰ ἡ ἀπουσία του, εἶχε ἀπουσιάσει καὶ κάθε ἡγετικὴ κατεύθυνση στὶς νέες δυνάμεις πού ἦταν ταγμένες νὰ μπόουν στὴ

θέση του. Μια «προσωρινή επιτροπή» τών μελών τῆς Δούμας προσπάθησε νὰ μπεῖ ἀνάμεσα στὸ ἀνύπαρκτο κράτος καὶ στὶς νέες δυνάμεις πού ὡς δυνάμεις τοῦ δρόμου δὲν εἶχαν πάρει τίς πέντε πρώτες μέρες τῶν ταραχῶν καμιά συγκεκριμένη μορφή. Κε' ὅταν τὴν πέμπτη μέρα τῶν ταραχῶν σχηματίστηκε, βασισμένο στὸ πρότυπο τοῦ 1905, τὸ πρώτο «σοβιέτ», τὸ πρώτο ἐπαναστατικὸ συμβούλιο πού μέλη του ἦταν ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, δὲν ἔδειξε οὔτε αὐτὸ ἀμέσως πὼς εἶχε συνείδηση τοῦ σκοποῦ του, κ' εἶχε ἄλλωστε στοὺς κόλπους του ὄλων τῶν εἰδῶν τοὺς ἐπαναστάτες καὶ ἐλάχιστους «μπολσεβίκους» καὶ μάλιστα ἀσήμαντους. Ὁ Λένιν καὶ ὁ Ζηνόβιεφ ἦταν ἀκόμα στὴν Ἑλβετία, ὁ Τρότσκι δὲν εἶχε οὔτε αὐτὸς ἐπιστρέψει στὴ Ρωσία, καὶ οἱ Καμένεφ καὶ Στάλιν δὲν ἦρθαν στὴν Πετρούπολη ἀπὸ τὴ Σιβηρία παρὰ μόνο στὰ τέλη τοῦ Μαρτίου. Ὡστόσο, χωρὶς πραγματικὴ διεύθυνση, ἡ ἐπανάσταση, ἐννιὰ ἀκριδῶς μέρες ὕστερ' ἀπὸ τίς πρώτες ταραχὲς στὴν Πετρούπολη, εἶχε ὁδηγήσει στὴν παραίτηση τοῦ Τσάρου καὶ στὴν οὐσιαστικὴ κατάργηση τῆς δυναστείας. Ἡ «προσωρινὴ κυβέρνησις», πού μὲ τὴν παραίτηση τοῦ Τσάρου πήρε τυπικὰ στὰ χέρια τῆς τὴν ὑπέρτατη ἐξουσία καὶ πού πρόεδρος τῆς ἦταν στὴν ἀρχὴ ὁ πρίγκιπας Λβῶφ κ' ὕστερα ὁ Κερένσκυ, δὲν κατάφερε, ἕξι ὀλόκληρους μῆνες ὡς τὴν Ὀκτωβριανὴ «ἐπανάσταση», νὰ ἐδραιώσῃ ἕνα νέο κράτος, κ' ἔτσι οὐσιαστικὰ τὸ κενὸ παρατάθηκε ὡς τὴ στιγμὴ πού οἱ κομμουνιστικὲς δυνάμεις, οἱ μπολσεβίκοι, συνειδητοποιώντας τὴν ἀποστολὴ τους — πράγμα πού ἄρχισε νὰ γίνεται μὲ τὴν ἀφίξη τοῦ Λένιν στὴ Ρωσία — ἔκαναν τὸ πραξικόπημα τοῦ Ὀκτωβρίου. Τὸ πραξικόπημα αὐτὸ βασίστηκε στὴν ἄκαμπτη θέληση τοῦ Λένιν καὶ στὴν τακτικὴ τοῦ Τρότσκι. Δὲν ἦταν «ἐπανάσταση», — γιὰτὶ οὐσιαστικὰ δὲ χρειάστηκε ν' ἀνατραπεί τίποτα. Ἡ ἐπανάσταση καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἀνατροπὴ εἶχαν γίνει. Ἦταν μονάχα ἕνα πραξικόπημα πού οἱ συνέπειές του, ὅμως, ἦταν μεγαλύτερες ἀπὸ τίς συνέπειες ὄλων τῶν ἐπαναστάσεων πού ἔχουν γίνει στὸν κόσμον. Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορίαν, τὸν Ὀκτώβριον ἢ σωστότερα τὸ Νοέμβριον τοῦ 1917, σημειώθηκε τὸ πείραμα τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου μέσα στὸν ἄνθρωπον.

Ὁ Λένιν ἔφτασε στὴν Πετρούπολη, μαζί μὲ τὸν Ζηνόβιεφ, στὶς 6 Ἀπριλίου τοῦ 1917. Ἀφοῦ ἔθεσε τίς βάσεις γιὰ τὴν

ὀργάνωση κ' ἐξάπλωση τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, κι' ἀφοῦ ἔριξε τὰ πρῶτα συνθήματα στὶς μάζες κ' ἔδωσε τὶς βασικὲς ὁδηγί- γίες γιὰ τὸν ἀγῶνα, ἀποσύρθηκε στὴ Φιλανδία (γιὰ ν' ἀποφύγει ἄλλωστε τὴ σύλληψή του) κ' ἔγραψε τὸ περίφημο βιβλίο του «Κράτος καὶ Ἐπανάσταση». Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικὴν πράξιν ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθεῖ ὁ ἀποφασιστικὸς λόγος. Ὁ Μάρξ δὲν ἀρκοῦσε γιὰ ὅσα ἔπρεπε νὰ γίνοντο στὴ Ρωσία. Ὁ Λένιν ἔπρεπε νὰ ἰδρῦσει τὸν «δικό του» Μαρξισμό, τὸ Λενινισμό. Κι' αὐτὸν στὶς διανοητικὰ δυστροπὲς καὶ γλωσσικὰ δὺσμορφες φιλοσοφικὲς διατριβὲς του δὲν τὸν βρίσκουμε. Τὰ προμηνύματα τοῦ Λενινισμοῦ ὑπάρχουν μόνο στὰ μαχητικὰ πολιτικὰ ἄρθρα τοῦ Λένιν. Καὶ ὀλοκληρωμένως προβάλλει ὁ Λενινισμὸς στὸ ἔργο «Κράτος καὶ Ἐπανάσταση» ποὺ πληρῶνει τὸ κενὸ ἢ αἶρει τὰ μεγάλα διαφορούμενα στὰ ἔργα τῶν Μάρξ καὶ Ἐνγκελς σχετικὰ μὲ τὴν πρακτικὴν ἐπικράτησιν τοῦ «προλεταριάτου» καὶ τὴν μορφήν ποὺ πρέπει νὰ πάρει τὸ κράτος στὸ λεγόμενον «μεταβατικὸ στάδιον» τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Στὸ βιβλίο του αὐτὸ εἶναι ὁ Λένιν δημιουργός. Δημιουργός, ὅμως, στὴ χειρότερη καὶ ἠθικὰ φοβερότερη ἔννοια ποὺ μπορεῖ νὰ πάρει ἡ λέξις.

Γυρίζοντας στὴν Πετρούπολη ἢ σωσιότερα κρυμένος ἀκόμα στὰ περίχωρά της, δίνει ὁ Λένιν τὶς τελευταῖες ὁδηγίαις γιὰ τὸ πραξικόπημα καὶ ρίχνει τὰ τελειωτικὰ συνθήματα : «ἡ δύναμη στὰ σοσιέτ, ἡ γῆ στοὺς χωρικοὺς, εἰρήνη στοὺς λαοὺς, φωμὶ στοὺς πεινασμένους». Σὲ λίγες μέρες, στὶς 7 Νοεμβρίου, τὸ πραξικόπημα εἶχε γίνῃ καὶ ἐπικρατήσῃ. Δὲ χρειάστηκε, τουλάχιστον στὴν Πετρούπολη, νὰ χυθεῖ αἷμα. Τὸ αἷμα χύθηκε ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν καὶ δὲ σταμάτησε ἀπὸ τότε νὰ χύνεται ἄρθρον. Ἄν τὸ αἷμα ἦταν ἀπλὸ μέσον γιὰ τὴν ἐπικράτησιν, τὸ πράγμα θὰ ἦταν κάπως νοητό. Τὸ αἷμα, ὅμως, ποὺ δὲ χρειάστηκε ὡς μέσον, ἔγινε σκοπός. Στὶς 8 Νοεμβρίου (ἡ «ἐπανάσταση» λέγεται «ὀκτωβριανὴ» μὲ βάσιν τὸ παλαιὸ ἡμερολόγιον) εἶχε σχηματισθεῖ ἡ νέα κυβέρνησις μὲ τὸν Λένιν στὴν κορυφήν της. Τὴν ἴδιαν ἡμέραν διακηρύχθηκε ἡ ἐπιθυμία τοῦ κομμουνιστικοῦ κράτους νὰ δώσῃ τέρμα στὸν πόλεμον μὲ τὴν Γερμανίαν, καὶ καταργήθηκε μ' ἓνα διάταγμα ἡ ἰδιοκτησία στὴ γῆ.

Ἡ πρότασις γιὰ ἄμεσας διαπραγματεύσεις εἰρήνης δὲν ἔγινε βέβαια ξαφνικὰ. Τὸν Λένιν τὸν εἶχε διευκολύνῃ ἡ καίζερικὴ Γερμανία γιὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλβετίαν στὴ Ρωσίαν. Οἱ ἀντι-

δραστικές δυνάμεις συμμαχήσανε έτσι με τὸν μεγάλο καταλυτή. Μόλις ὁ Λένιν ἔφτασε στὴ Ρωσία, στὰ μέσα Ἀπριλίου τοῦ 1917, δόθηκε ἀμέσως τὸ σύνθημα νὰ τερματισθεῖ ὁ «ἰμπεριαλιστικός» πόλεμος καὶ νὰ μετατραπῆι εἰς πόλεμο «ἐμφύλιον». Ἡ «προσωρινὴ Κυβέρνησις» τῶν μετριοπαθῶν σοσιαλιστῶν ποὺ ὡς τὴν ἀφίξιν τοῦ Λένιν στὴν Πετρούπολη εἶχε καὶ τὴν ἀνοχὴ τῶν μπολσεβίκων καὶ τῶν σοβιέτ, εἶχε διακηρύξει τὴ συνέχισιν τοῦ πολέμου μετὰ τὴ Γερμανία. Ὁ Λένιν, θέτοντας τὶς ἀρχὰς τῆς κομμουνιστικῆς τακτικῆς, προτίμησε τὸ σπάσιμον τοῦ ἐξωτερικοῦ μετώπου γιὰ ν' ἀνοίξει τὸ ἐσωτερικόν. Ἦξερε ὅτι οἱ καλύτεροι καταλυτὲς εἶναι οἱ φυγάδες, οἱ λιποτάκτες. Ὁ κομμουνισμὸς βασίστηκε στὰ αἰσθητὰ κατωτερότητας τοῦ λιποτάκτη. Ἡ πρώτη μεγάλη κομμουνιστικὴ νίκη στὸν κόσμον ὀφείλεται στοὺς ἠττημένους καὶ στοὺς ντροπιασμένους. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ οἱ ἠττημένοι καὶ οἱ λιποτάκτες ζήτησαν νὰ ἐπιβάλουν τὸ νόμον τοὺς στὸ ἐσωτερικόν. Στὴ Ρωσία, ὅμως, τὸ φαινόμενον πῆρε μιὰ κοσμοϊστορικὴ μορφή καὶ σημασίαν. Ἐδῶ μάλιστα ὑπάρχει καὶ ἡ ἀκόλουθη ἰδιαιτερότης : ὁ πόλεμος, μ' ὅλες τὶς συντριπτικὰς ἠττας ποὺ εἶχε ὑποστεί ὁ ρωσικὸς στρατός, δὲν εἶχε ἀπόλυτα χαθεῖ ὁ ρωσικὸς στρατός, ὡς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μαρτίου, εἶχε διατηρήσει τὴ συνοχὴν τοῦ κ' εἶχε δεῖξει μάλιστα, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐκκένωσιν μεγάλων περιοχῶν, καὶ κάποια τάσιν γιὰ μιὰ σχετικὴ ἀνασυγκρότησιν. Κ' ἦρθαν, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μαρτίου, τὰ συνθήματα τῶν μπολσεβίκων γιὰ νὰ γεννήσουν ἢ νὰ τονώσουν καί, κάτι περισσότερον, νὰ νομιμοποιήσουν ἰδεολογικὰ τὴ διάθεσιν τῆς λιποταξίας καὶ τῆς φυγῆς, τὴν ἀτολίαν, τὴ δειλίαν, τὴν ἀνθρώπινον μικρότητα. Ὅταν, τὸ Μάρτιον τοῦ 1918, ἀναγκάστηκαν οἱ μπολσεβίκοι νὰ ὑπογράψουν τὴ συνθήκην εἰρήνης τοῦ Μπρέστ - Λιτόφσκ, δὲν ἔπρεπε ν' ἀπορήσουν ἂν οἱ ὄροι ἦσαν βαρύντατοι. Ἡ φράσις τοῦ Τρότσκι : «στὴν εἰρήνην τοῦ Μπρέστ - Λιτόφσκ, δὲν εἶχαμε οὔτε ἓνα μοναδικόν τάγμα ἱκανόν νὰ πολεμήσει», εἶναι μιὰ καταδίκη ποὺ πέφτει ἐπάνω στοὺς ἴδιους τοὺς μπολσεβίκους.

3. — Ἡ βασικὴ σκέψιν τοῦ βιβλίου τοῦ Λένιν «Κράτος καὶ Ἐπανάστασις» ποὺ ἔγινε, ὕστερ' ἀπὸ τὸ πραξικόπημα τοῦ «Ὀκτωβρίου», ἡ βασικὴ ἀρχὴ τοῦ κομμουνιστικοῦ κράτους, εἶναι ἀπόλυτα ἀρνητικὴ : εἶναι ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἀρνήσις τῆς δημοκρατίας. Ἄλλο ἢ ὀλοκληρωτικὴ ἀρνήσις τῆς δημοκρατίας καὶ ἄλλο ἢ ἔμπει-

ρικὴ ἐφαρμογὴ ἑνὸς ἀντιδημοκρατικοῦ συστήματος. Ἀντιδημοκρατικὰ συστήματα εἶναι ὅλες οἱ ἀπολυταρχίες, οἱ μοναρχίες, οἱ καισαρισμοί. Ὁ κόσμος ἔχει μεγαλύτερη πείρα τῶν ἀπολυταρχικῶν καὶ πολὺ μικρότερη τῶν δημοκρατικῶν συστημάτων. Ποτὲ ὅμως, ὕστερ' ἀπὸ τὴν πρώτη σύλληψη τῆς ἰδέας τῆς δημοκρατίας στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, δὲ σημειώθηκε ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἀρνήσῃ τῆς ὅπως σημειώθηκε στὴ Ρωσία ἀπὸ τὰ 1917 καὶ πέρα. Καὶ στὰ πιὸ τυραννικὰ καθεστῶτα — σὲ ὄσα, βέβαια, δὲν ἀνήκουν στὴ βιολογικὰ προϊστορικὴ καὶ βάρβαρη ἀνθρωπότητα — ὁ ἄνθρωπος εἶχε καὶ κάποιο χῶρο, διανοητικὸ ἢ ψυχικὸ ἢ οἰκογενειακὸ ἢ καὶ κοινωνικὸ, στενώτατον ἔστω, ποὺ μέσα του μποροῦσε νὰ διαθέσει τὸν ἑαυτὸ του σύμφωνα μὲ τὴν προσωπικὴ του εὐθύνη. Μποροῦσε ν' ἀγαπάει κ' ἐκεῖνον ποὺ τὴ σχέση του μαζί του δὲν τὴ θέσπιζε ἐξουσιαστικὰ τὸ κράτος. Μποροῦσε—καὶ στοὺς κακοὺς ἀκόμα καιροὺς, ὅταν ἡ «ἱερὴ Ἐξέταση» ἔμπαινε καὶ στὴ διανοητικὴ του ζωὴ — νὰ ζωγραφίζει ἢ νὰ χτίζει ἢ νὰ γράφει σύμφωνα μὲ τὴν προσωπικὴ του εὐθύνη, μὲ τὴ δική του ἐμπνευση, φτάνει νὰ μὴν ἔθιγε τοὺς ἀπαγορευμένους καρπούς. Ἡ ἐπέμβαση στὴ διανοητικὴ ζωὴ, ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴ τὴ χειρότερη περίοδο τῆς ἱστορίας ποὺ ἡ ἔνοχη καὶ τυφλωμένη ἐκκλησία τὴν παρουσίασε συνυφασμένη μὲ τὸ φωτεινὸ σῆμα τοῦ ἀθῶου Ἐσταυρωμένου, ἦταν ἐπέμβαση περιοριστικὴ καὶ ὄχι ὀλοκληρωτικὴ. Κανένα ἀντιδημοκρατικὸ καθεστῶς δὲν εἶχε ἀρνήθει ἀπόλυτα καὶ ὀλοκληρωτικὰ τὸν ἄνθρωπο ὡς φορέα προσωπικῆς εὐθύνης, ὡς πυρήνα κάποιας ἀπόμερης, σὲ κλειστοὺς ἔστω χώρους περιορισμένης δημοκρατίας. Οἱ περισσότεροι μάλιστα τύποι ἀπολυταρχίας δὲν ἀρνήθηκαν τὴν πνευματικὴ δημοκρατία οὔτε στὸ δημόσιο χῶρο τῆς ζωῆς· ἀρνήθηκαν μόνο τὴν πολιτικὴ δημοκρατία. Τὰ πιὸ ἐλεύθερα πνεύματα ἔζησαν καὶ ἔδρασαν μέσα στὸ πλαίσιο ἀπολυταρχικῶν καθεστῶτων. Ποιὰ πνεύματα ἦταν πιὸ ἐλεύθερα ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ - Ἄγγελο, τὸν Σαίξπηρ, τὸν Ρουσσώ ἢ τὸν Σίλλερ; Ἀκόμα κ' ἐπαναστάτες σὰν τοὺς δυὸ τελευταίους ἔζησαν καὶ ἔδρασαν ἐλεύθερα μέσα σὲ καθεστῶτα ποὺ ἀπὸ πολιτικὴ ἀποψη ἦταν ἀνελεύθερα.

Ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἀρνήσῃ τῆς δημοκρατίας, ἡ ἀπόλυτη δηλαδὴ ἀρνήσῃ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐλεύθερου ἀνθρώπου, σημειώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ Ρωσία, στὰ 1917. Καὶ διακηρύχθηκε ἀπὸ τὸν Λένιν ὡμὰ στὸ βιβλίον του «Κράτος καὶ Δημο-

κρατία», καθώς και από τον Τρότσκι απόλογητικά, στα 1920, στο βιβλίο του «Τρομοκρατία και Κομμουνισμός» (που είναι μια μαχητική απάντηση στο βιβλίο του Κάουτσκι που είχε βγει κάτω από τον ίδιο τίτλο). Κ' οι δύο τους, όπως και όλοι οι όπαδοί του κομμουνισμού, συνδυάζουν βέβαια αυτή την άρνηση της δημοκρατίας με το λεγόμενο μεταβατικό στάδιο της δικτατορίας του προλεταριάτου. Ο Λένιν, στο παραπάνω προγραμματικό βιβλίο του που γράφτηκε λίγο πριν από τον Οκτώβριο του 1917, μιλάει βέβαια και για την απόλυτα ελεύθερη, την αναρχική, κοινωνία που θα ρθει ύστερ' από τη δικτατορία του προλεταριάτου και που δε θα γνωρίζει καν την έννοια του κράτους. Την ούτοπία αυτή που με πολύ άπιαστες και θολές γραμμές προσπάθησαν να τη ζωγραφίσουν και οι Μάρξ και Ένγκελς στο έργο τους «Γερμανική Ίδεολογία» που έχει μείνει αποσπασματικό, δεν έχουμε ανάγκη να τη συζητήσουμε, γιατί κι' αν ακόμα πρόκειται κάποτε να πραγματοποιηθεί, δε μπορεί ποτέ να προκύψει από ένα καθεστώς που γενεές ολόκληρες θα έχει κάνει τον άνθρωπο να χάσει κάθε αίσθημα προσωπικής ευθύνης και ελευθερίας. Είναι λογικά και ψυχολογικά αδύνατο να πέσουμε από το «απόλυτο» κράτος (όχι μόνο το «απολυταρχικό», αλλά το κράτος εκείνο που σαν προϊστορικό τέρας θάχει καταπιεί τον άνθρωπο ολοκληρωτικά) στην αναρχική κοινωνία που προϋποθέτει άκριτως την ύπαρξη ανθρώπων με εξαιρετικά καλλιεργημένη προσωπική συνείδηση ευθύνης, δηλαδή ανθρώπων που στο λεγόμενο μεταβατικό στάδιο θάχουν εξαφανισθεί.

Άς μείνουμε λοιπόν στο μεταβατικό στάδιο της δικτατορίας του προλεταριάτου που κρατάει κιόλας τριαντατρία χρόνια στη Ρωσία και που δεν μπορεί παρά να κρατήσει ώσπου ν' ανατραπεί. Σε καθετί το «απόλυτο» δε χωράει εξέλιξη· μόνο ή ανατροπή μπορεί να του δώσει τέρμα.

Οι Μάρξ και Ένγκελς δεν είχαν δώσει ποτέ με τρόπο κατηγορηματικό τη λύση στο πρόβλημα : επανάσταση ή εξέλιξη, δικτατορία ή δημοκρατία. Είχαν βέβαια παίξει με την έννοια της δικτατορίας του προλεταριάτου, κι' ο Ένγκελς ειδικότερα, στα 1891, δηλαδή ύστερ' από το θάνατο του Μάρξ και λίγο πριν πεθάνει κι' ο ίδιος, είχε επιμείνει κάπως περισσότερο στην έννοια αυτή. Ωστόσο, στα έργα των δύο φίλων και ιδρυτών του Μαρξισμού, υπάρχουν πολλά ερωτηματικά, ή ίδια ή έννοια της

δικτατορίας του προλεταριάτου προβάλλει άφρημένη και χωρίς να συνδυασθεί με καμιά συγκεκριμένη πολιτική θεωρία, με καμιά θετική και προγραμματική σύλληψη του προλεταριακού κράτους, κ' έτσι ήταν πολύ φυσικό να μη μπορεί ούτε αυτός ο Κάουτσκυ, ο πιο επίμονος μελετητής, αναλυτής και απόστολος του Μαρξισμού, ν' αναγνωρίσει στην επανάσταση και στο κράτος του Λένιν το πρόσωπο και την «αλήθεια» του Μάρξ. Ο Λένιν δεν ήρθε βέβαια σε μιάν άμεση και ρητή αντίφαση προς τη διδασκαλία του Μάρξ, πήρε όμως την έννοια της δικτατορίας του προλεταριάτου και της έδωσε ένα περιεχόμενο που δεν το είχε ούτε καν σκεφθεί ο Μάρξ. Πήρε το σύστημα των «σοβιετ» που ήταν καθαρά ρωσικό και τ' ανέβασε στην επιφάνεια της πολιτικής πραγματικότητας, πήρε το «κομμουνιστικό κόμμα» που τον Οκτώβριο του 1917 είχε μόνο διακόσιες σαράντα χιλιάδες μέλη και τ' ανέβασε επάνω κι' από τα «σοβιετ», δηλαδή από τις αντιπροσωπεΐες του προλεταριάτου, δημιουργώντας την έννοια της δικτατορίας της «πρωτοπορείας του προλεταριάτου», και πήρε μάλιστα κι' αυτό το «πολιτικό γραφείο» του Κόμματος και τόβαλε επάνω κι' από την κυβέρνηση, δηλαδή επάνω από το ίδιο το «Σοβιετ των κομμισάριων του λαού». Στην πραγματικότητα, μάλιστα, ο Λένιν (κ' έτσι ήρθε και σε αντίφαση με την ουσία των σκέψεων ή όνειρων του Μάρξ) παραμέρισε απόλυτα την αρχή της δικτατορίας του προλεταριάτου. Όταν λέμε ότι στη Ρωσία τοποθετήθηκε κατιτί επάνω από κάτι άλλο, δεν έννοούμε μιάν ιεραρχική υπαγωγή δυτικού τύπου που και στις μοναρχίες τις απόλυτες σημαίνει την ιεράρχηση μιās πρωτοβουλίας και έλευθερίας (μιās κάποιας «δημοκρατίας»), αλλά έννοούμε την ολοκληρωτική απορρόφηση της ήθικης πρωτοβουλίας, ακόμα και της φυσικής αναπνοής, του ύποταγμένου στρώματος από την ανώτατη αρχή, μιάν απορρόφηση και αυτών ακόμα των οικογενειακών ή ιδιωτικών κοινωνικών σχέσεων των ύποταγμένων από τον τύραννο. Ο τύραννος έχει τη ματιά του (κ' ή πρώτη δουλειά του Λένιν ήταν να ιδρύσει την Τσεκά) σε καθετί. Έτσι, ολόκληρη ή θεωρία της δικτατορίας του προλεταριάτου χρησιμοποιήθηκε σαν πρόσχημα, σαν ένα μεγάλο ψέμα. Η δικτατορία αυτή δεν είναι νοητή παρά μόνον όπως είχε σημειωθεί ή έξουσία των ευγενών στο φεουδαλικό σύστημα. Ένας ολόκληρος κόσμος θα επικρατούσε έτσι επάνω σ' άλλους κόσμους, αλλά στους κόλπους του κόσμου του-

λάχιστον ἐκείνου πού θ' ἀσκούσε τὴ δικτατορία του θὰ κρατοῦσε (ὅπως ἄλλοτε στὸν κόσμον τῶν φεουδαλικῶν ὀργανωμένων εὐγενῶν, ἔτσι σήμερον στὸ προλεταριάτο) ἓνα εἶδος δημοκρατίας. Ἡ συνύπαρξη καὶ συσχέτιση τῶν μελῶν τοῦ προλεταριάτου θάταν, μ' ἄλλα λόγια, βασισμένη στὴν ἀρχὴ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας. Ὁ Λένιν ἀπομακρύνθηκε ὅσο ἔπαιρνε ἀπὸ μιᾶ τέτοια σκέψη. Ἴσως μάλιστα δὲ μπορούσε νὰ κάνει κι' ἄλλιῶς, ἀφοῦ ζοῦσε στὴ Ρωσία ὅπου τὸ προλεταριάτο ἀπαρτιζόταν ἀπὸ δεκάδες ἑκατομμύρια ἀμόρφωτους καὶ ἀφάνταστα καθυστερημένους χωρικούς. Ἴσως δὲ μπορούσε καὶ νὰ σκεφθεῖ ἄλλιῶς, ἀφοῦ ἦταν ὁ ἴδιος Ρώσος. Κ' ἦταν Ρώσος τοῦ πιὸ φοβεροῦ τύπου. Ὁ τύπος του δὲν ἦταν ὁ τύπος τοῦ Ντοστογιέφσκυ, τοῦ ἀθῶου πού εἶναι πάντοτε ἔτοιμος νὰ προσφέρεται ὡς θύμα, ἀλλὰ ἦταν ὁ τύπος τοῦ Μπολοτνίκωφ, δηλαδὴ τοῦ αὐταρχικοῦ ἐνόχου πού κατέχεται ἀπὸ τὴ μανία νὰ θυσιάσει.

4. — Ὁ Μπολοτνίκωφ θὰ μᾶς κάνει νὰ ἐπιχειρήσουμε μιᾶ χρήσιμη ἀναδρομὴ στὸ ΙΖ' αἰῶνα. Στὸν αἰῶνα αὐτόν, ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἰβάν τοῦ Δ', τοῦ Τρομεροῦ, πού πέθανε στὰ 1584, καὶ τοῦ γιοῦ του Φεντόρ πού πέθανε στὰ 1598, ἡ Ρωσία μπήκε, ὡς τὴν ἐπικράτηση τῶν Ρωμανῶφ, σὲ μιᾶ περίοδο σημείων καὶ τεράτων. Τὸν Φεντόρ τὸν διαδέχθηκε βέβαια ὁ περίφημος Μπόρις Γκουντουνῶφ πού εἶχε κάνει τὴν ἀδελφή του γυναίκα τοῦ Φεντόρ καὶ πού ἂν καὶ μογγολικῆς καταγωγῆς ἐξελίχθηκε σ' ἓναν ἄνθρωπο πιὸ φωτισμένο κι' ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Ρώσους. Ὁ Μπόρις ὅμως, πού οὐσιαστικὰ κυβερνοῦσε καὶ ὅσο ἦταν Τσάρος ὁ Φεντόρ, πέθανε στὰ 1605. Καὶ τότε ἀρχίζουν οἱ θρύλοι, οἱ ὁμαδικὲς ψυχώσεις καὶ τὰ παράξενα σημεία. Ἐνας ἄγνωστος πού ἰσχυρίσθηκε ὅτι ἦταν ὁ τελευταῖος γιὸς τοῦ Ἰβάν τοῦ Τρομεροῦ — ὁ Δημήτρης πού εἶχε ὡστόσο δολοφονηθεῖ —, κατορθώνει μὲ Πολωνοὺς μισθοφόρους καὶ μερικοὺς Κοζάκους Οὐκρανοὺς νὰ μπεῖ στὴ Μόσχα καὶ νὰ στεφθεῖ Τσάρος. Ἐνα χρόνο ὕστερ' ἀπὸ τὴ στέψη του δολοφονήθηκε. Ἐνῶ Τσάρος εἶχε ἀναγορευθεῖ, χωρὶς τὶς πατροπαράδοτες διαδικασίες, ἓνας ἀπὸ τοὺς Μπογιάρους, ὁ Βασίλειος Σουΐσκυ, ἓνα μεγάλο μέρος τῆς Ρωσίας ξεσηκώθηκε ὑπακούοντας στὴν πρόσκληση καὶ στὰ συνθήματα ἑνὸς κοινωνικοῦ ἐπαναστάτη καὶ τυχοδιώκτη, ἑνὸς δουλοπάροικου πού εἶχε χειραφετηθεῖ, τοῦ Μπολοτνίκωφ. Τὸ κίνημά του εἶναι χαρακτηριστικώτατα ρωσικὸ καὶ σημειώνει τὸ προμῆνυμα τοῦ Λένιν. Ὁ

Μπολοτνίκωφ ἔγινε μιὰ φοβερὴ ἀπειλὴ. Δίνοντας τὸ σύνθημα καὶ τὴν ἐντολὴ στοὺς χωρικοὺς νὰ σκοτώσουν ὅλους τοὺς γαιοκτῆμονες καὶ νὰ κάνουν τὴ γῆ δική τους, κηρύσσοντας καταργημένους ὅλους τοὺς νόμους, καταργημένες ὅλες τὶς παραδόσεις, ἀκόμα καὶ τὴν ἰδέα τοῦ νόμου, τὴν ἰδέα τοῦ κράτους (αὐτὸς πήδησε ἀπτόμα στὴν ἴδια τὴν ἀναρχὴ κοινωνία), ὁ Μπολοτνίκωφ ξεκίνησε γιὰ νὰ κυριεύσει τὴ Μόσχα, ὅπου ὁ Βασίλειος Σουΐσκυ, πού τὴ ζωὴ του τὴν εἶχε σεβασθεῖ ὁ πρῶτος ψευτο - Δημήτρης, εἶχε ἀναλάβει ξανὰ τὰ καθήκοντα τοῦ Τσάρου. Τὰ στίφη, ὡστόσο, τοῦ Μπολοτνίκωφ, πρὶν φτάσει ὁ ἐπαναστάτης αὐτὸς μπροστὰ στὴ Μόσχα, εἶχαν στὸ μεγαλύτερο μέρος τους διασκορπισθεῖ, γιὰτι ἐκτελώντας τὶς ἐντολές του εἶχαν ἐπιδοθεῖ στὶς σφαγές καὶ στὶς λεηλασίες καὶ εἶχαν χάσει τὴ συνοχὴ τους. Ὁ Μπολοτνίκωφ δὲν εἶχε στὴ διάθεσή του μιὰ «πρωτοπορεία τοῦ προλεταριάτου» πού νὰ πλαισιώσῃ καὶ νὰ ἐδραιώσῃ τὴ δύναμή του. Ἔτσι δὲν κατάφερε νὰ φτάσῃ ὡς τὴ Μόσχα καὶ χάθηκε μέσα στὸ χάος πού εἶχε ὁ ἴδιος ἐξαπολύσει. Ἐνας ἄλλος, ὅμως, ἄγνωστος εἶχε, τὶς ἴδιες ὥρες πού ὁ Μπολοτνίκωφ χανόταν, συνταράξῃ τὴ Μόσχα. Αὐτὸς ἦταν ὁ δεύτερος ψευτο - Δημήτρης πού ἔκανε τὸ λαὸ νὰ πιστέψῃ ἐπίσης πὼς ἦταν ὁ γιὸς τοῦ Ἰβάν τοῦ Τρομεροῦ. Στρατοπεδεύοντας ἔξω ἀπὸ τὴ Μόσχα, ἀφοῦ εἶχε νικήσει τὸ στρατὸ τοῦ Τσάρου, διακήρυξε κι' αὐτὸς τὴν κατάργησιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τὴν ἐθνικοποίησιν τῆς γῆς. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ κάμποσες περιπέτειες δολοφονήθηκε κι' αὐτὸς. Κι' ἂν οἱ πρόδρομοι αὐτοὶ τοῦ Λένιν παρουσιάστηκαν στὶς ἀρχές τοῦ 19' αἰῶνα, στὰ 1667 ἕνας ἄλλος πρόδρομός του, ὁ χιλιοστραγουδημένος Στέγκα Ράζιν, ὁ κοζάκος τοῦ Ντόν, ἀνέβασε τὴν τρομοκρατία, τὴ σφαγὴ καὶ τὴ λεηλασία σὲ δόγμα τῆς ζωῆς, συνδυάζοντάς το ὡστόσο κι' αὐτὸς μ' ἕνα κήρυγμα «κοινωνικὸ» καὶ λέγοντας στὶς προκηρύξεις του ὅτι ἔρχεται «νὰ καταστρέφῃ τοὺς Μπογιάρους, τοὺς εὐγενεῖς, τοὺς ὑπαλλήλους, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἰσοπεδώσῃ ὅλα τὰ κοινωνικὰ ἀξιώματα καὶ νὰ θεσπίσῃ σ' ὅλη τὴ Ρωσία τὴν κοζάκιζωὴ καὶ τὴν ἰσότητά». Ὁ Στέγκα Ράζιν πού ἡ λαϊκὴ φαντασία καὶ Μούσα τὸν ἀθώωσε ἀπ' ὅλα τὰ ὄργια κ' ἐγκλήματά του, κατάντησε, ἀφοῦ ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν του, νὰ μεταφερθεῖ δέσμιος στὴ Μόσχα καὶ νὰ ἐκτελεσθεῖ ἐκεῖ στὰ 1671.

Ὅταν ὁ Λένιν, τὴν ἴδια μέρα πού ἐπικράτησε τὸ πραξικόπημά του, διακήρυξε μὲ τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δυὸ πρῶτα διατάγματα

του ὅτι ἀπὸ τῆ στιγμῆ ἐκείνη δὲν ὑπάρχει πιά ἰδιοκτησία στὴ γῆ, δὲ θέσπισε τίποτα ποὺ νὰ βάζει στὴ θέση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας ἓνα ἄλλο καθεστῶς καὶ σύστημα, κ' ἔτσι μιμήθηκε οὐσιαστικὰ πέρα γιὰ πέρα τὴν τακτικὴ καὶ τὴν ἀνεύθυνα ροπὴ τῶν προδρόμων τοῦ τοῦ 17' αἰῶνα, εἰδικώτερα τοῦ Μπολοτνίκωφ, τοῦ δεύτερου φευτο - Δημήτρη καὶ τοῦ Στέγκα Ράζιν. Καὶ πρὶν ἀκόμα βγεῖ τὸ παραπάνω διάταγμα, δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὸ πραξικόπημα τοῦ «Ὀκτωβρίου», οἱ στρατιῶτες ποὺ γύριζαν ἀπὸ τὰ μέτωπα στὰ χωριά τους, οἱ περισσότεροι μάλιστα λιπατακτώντας, εἶχαν θέσει σ' ἐφαρμογὴ τὰ συνθήματα τῶν μπολσεβίκων καὶ χρησιμοποιοῦντας ὡς κύριο μέσο ἐπιβολῆς τὴν πυρπόληση καὶ τὴ λεηλασία εἶχαν καταργήσει τὴν ἰδιοκτησία στὴ γῆ. Τὸ διάταγμα τοῦ Λένιν ἀρκέστηκε μόνο νὰ κυρώσει καὶ νομιμοποιήσει τὴν ἀναρχία καὶ τὸ χάος ποὺ εἶχαν ἐξαπολυθεῖ στὴν ὕπαιθρο. Οἱ νέοι νόμοι καὶ τὰ νέα συστήματα ἤρθαν πολὺ ἀργότερα. Ἡ μόνη βασικὴ ἀρχὴ ποὺ ἐπικράτησε στὰ πρῶτα βήματα τοῦ νέου καθεστώτος (ἂν μπορούμε βέβαια νὰ τὴν πούμε «ἀρχὴ») ἦταν τὸ ἀσύδοτο μοίρασμα τῆς γῆς σὲ ὅλους, καὶ ὄχι ἡ ὀργανωμένη ἐθνικοποίηση. Τὸ μοίρασμα αὐτό, φυσικά, ἔγινε ὅπως - ὅπως, χωρὶς κριτήρια κοινὰ σὲ ὅλες τὶς ἐπαρχίες, μὲ πρωτοβουλίες τοπικῆς τῶν πιὸ τολμηρῶν καὶ πιὸ ἀποφασιστικῶν, τῶν ποικιλώνυμων σοβιέτ καὶ ἐπιτροπῶν ποὺ ξεφύτρωσαν παντοῦ. Ἡ ἐθνικοποίηση ὡς ἰδέα ἢ σωστότερα ὡς λέξη παραμέρισε τὴ λέξη «ἰδιοκτησία», στὴν οὐσία ὅμως ἡ ἀγροτικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1917 σήμανε μιὰν ἀκόμα μεγαλύτερη ἐξατομίκευση τῆς γῆς, πράγμα ποὺ ἐπικυρώθηκε μάλιστα καὶ ἀπὸ τὸν ἀγροτικὸ κώδικα τοῦ 1922. Γιὰ τὸν Λένιν δὲν εἶχε σημασία τὸ σύστημα ποὺ θάμπαινε στὴ θέση ἐκείνου ποὺ ἔπρεπε νὰ καταργηθεῖ· σημασία γιὰ τὸν Λένιν εἶχε ἡ κατάργηση, ἡ ἄρνηση, ἡ διάλυση, ἡ ἐπίταση τοῦ χάους καὶ τοῦ κενοῦ, ἡ ἐξαπόλυση τῶν δυνάμεων ποὺ θὰ σάρωναν τοὺς παλαιότερους θεσμούς, ποὺ θὰ πυρπολοῦσαν καὶ θὰ ἔσφαζαν, ποὺ θὰ ἰσοπέδωναν τὰ πάντα. Καὶ δὲν ὑπάρχουν καλύτερα μέσα γιὰ τὴν ἰσοπέδωση ἀπὸ τὴ φωτιὰ καὶ τὸ θάνατο.

5. — Τὸ θάνατο τὸν ἐπικαλέσθηκε ὁ Λένιν ὡς κύριο συνεργάτη καὶ βοηθό του στὸ ἱστορικὸ ἔργο ποὺ ἀνάλαβε νὰ πραγματοποιήσει. Τὸ ὅτι τὸ πραξικόπημα τοῦ «Ὀκτωβρίου» δὲ βρῆκε σοβαρὴ ἀντίσταση — μόνο στὴ Μόσχα χρειάστηκε μερικὲς μέρες γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ — αὐτὸ δὲν ἔκανε τὸν Λένιν καὶ τοὺς φί-